

UDK 291”17”+061.236.6Vrhovac
Pregledni rad
Primljeno: 10. 12. 2009.
Prihvaćeno za objavljivanje: 18. 2. 2010.

MAKSIMILIJAN VRHOVAC I SLOBODNO ZIDARSTVO U 18. STOLJEĆU

Josipa DRAGIČEVIĆ, Zagreb

Maksimilijan Vrhovac (1752.–1827.), zbog svoga svestranog djelovanja na poljima hrvatske kulture, politike i gospodarstva te posebice Crkve, neosporno predstavlja jednu od vodećih figura hrvatske povijesti s kraja 18. i početka 19. stoljeća. No ispravno i potpuno vrednovanje Vrhovčeva rada dugo je ugrožavala tvrdnja da je Vrhovac bio slobodni zidar, jer mogućnost da istodobno bude biskup i pripadnik društva koje Katolička crkva izričito zabranjuje, budila je sumnje u motive i ispravnost Vrhovčevih aktivnosti. Novija istraživanja o ulozi slobodnog zidarstva u Habsburškoj Monarhiji ipak uspijevaju opravdavati Vrhovčevo opredjeljenje za slobodno zidarstvo, a pronalazak Josipa Kolanovića neupitno potvrđuje Vrhovčevo članstvo u slobodnozidarskoj loži. Ovim radom želim pokazati veze između ideja slobodnih zidara, jozefinističkih reformi te Vrhovčeva života i rada.

KLJUČNE RIJEČI: *Maksimilijan Vrhovac, slobodno zidarstvo, jozefinizam, Ivan Drašković, car Josip II.*

Slobodno zidarstvo u 18. stoljeću

Moderno slobodno zidarstvo svoje početke veže uz osnivanje engleske Velike lože na dan sv. Ivana Krstitelja, 24. lipnja 1717.¹, od kada možemo pratiti razvoj slobodnog zidarstva u njegovu današnjem obliku. Ideje slobodnog zidarstva ubrzo se šire i u kontinentalnu Europu. U prvih nekoliko desetljeća postojanja engleske Velike lože, nove lože osnovane su na području današnje Francuske, Njemačke, Nizozemske, Austrije, Španjolske, Portugala, Švedske i nekolicine tadašnjih talijanskih država. Neke od njih osnovali su izravno predstavnici engleske Velike lože, a druge lokalno stanovništvo.

---

¹ Članovi četiriju londonskih loža: *Goose and Gridiron, Crown, Apple Tree i Rummer and Grapes* sastali su se u pivnici *Goose and Gridiron*, u dvorištu crkve St. Paul i izborom Anthonyja Sayera za velikog majstora potvrdili osnivanje Velike lože. O razvoju slobodnog zidarstva usp.: Jasper RIDLEY, *Slobodni zidari*, Zagreb, 2001.

Temeljna pravila slobodnog zidarstva² nalažu da članom lože može postati samo onaj tko štuje Boga (bez obzira na religijsku pripadnost) i onaj tko se pokorava svjetovnim zakonima (bez obzira na svoja uvjerenja), a svaka je vjerska i politička rasprava među članovima strogo zabranjena. No već od samih početaka razvoj slobodnog zidarstva na kontinentu kreće u različitom smjeru od onoga u Engleskoj, jer iako je cilj »kontinentalnih« slobodnih zidara bio u skladu s elementarnim slobodnozidarskim učenjem – ostvarenjem slobode, tolerancije i ravnopravnosti svih ljudi, oni su težili upravo promjenama na političkom i vjerskom planu. Razlog tom razilaženju engleskoga i »kontinentalnoga« slobodnog zidarstva treba tražiti u onodobnoj različitoj društveno-političkoj situaciji, koja, između ostaloga, onemogućuje da se i kontinentalno europsko slobodno zidarstvo sagleda u cjelini, što je najizraženije u načinu na koji se pokušavaju ostvariti spomenute promjene. Ti se pokušaji razlikuju među državama, velikim ložama, pa i pojedinačnim ložama, a nerijetko pojedinci koriste lože za promicanje vlastitih ideja i subverzivnih djelovanja. Primjerice, u Francuskoj je slobodno zidarstvo imalo izrazitu protucrkvenu usmjerenost, pa ne izostaje ni reakcija Katoličke crkve – 12. travnja 1738. papa Klement XII. izdaje bulu kojom se zabranjuje pripadnost katolika slobodnozidarskim udruženjima. Drugu bulu je 1751. objavio Benedikt XIV., kojom potvrđuje stav prethodnika i poziva vladare da se udruže u borbi protiv slobodnih zidara. Takva se osuda slobodnog zidarstva »...mora protumačiti iz straha pred religioznom indiferentizmom i neprijateljstvom prema objavi, a uslijedila je iz nepotpunih i jednostranih informacija...«³, pa je nakon II. vatikanskog sabora stav Crkve prema slobodnim zidarima znatno umjereniji. Spomenute bule nisu se priznale ni potvrdile u Habsburškoj Monarhiji.

Slobodno je zidarstvo rano uhvatilo korijena i u Austriji, i to ponajprije zaslugom Franje I. Lotarinškoga, muža Marije Terezije, koji je u slobodno zidarstvo primljen 1731. u engleskoj loži u Hagu.⁴ Pojedini Hrvati također su odigrali ulogu u razvoju austrijskoga slobodnog zidarstva, pa je jedan od osnivača prve bečke lože *Zu den Drei Kanonen*, utemeljene 1742., bio Hrvat Sigismund Gondola-Gundulić, a iste je godine u ložu primljen i grof Kažimir Drašković, dok je članom lože bio i hrvatski ban grof Franjo Esterhazy. Sigismund Gondola-Gundulić postao je starješinom lože 1744., a prema nekim masonskim navodima na toj ga je funkciji naslijedio upravo Franjo I. Lotarinški.⁵ Iako Marija Terezija, unatoč pripadnosti svoga muža slobodnim zidarima, nije blagonaklono gledala na njih,⁶ na početku vladavine njezina sina Josipa II. bitno se mijenja stav prema slobodnozidarskim udruženjima.

Kada Josip II. postaje samostalnim vladarom, on traži potporu za brzu, organiziranu i učinkovitu provedbu svojih reformnih zamisli, a pronalazi je upravo u slobodnom zidarstvu, tada već organiziranom društvu koje okuplja različite slojeve s područja političkog, kulturnog i društvenog djelovanja. »Od 4000 – 5000 članova slobodnih zidara, koliko ih je bilo 80-ih godina u Habsburškoj Monarhiji, većina je pripadala društvenim slojevima iz kojih je regrutirana jozefinistička inteligencija...«⁷ Među slobodnim zidarima nalaze

² Temeljna učenja slobodnog zidarstva objavio je James ANDERSON 1723. u *Knjizi konstitucija*.

³ Burkhart SCHNEIDER, »Papinstvo pod sve većim pritiskom politike državne Crkve«, u: Hubert JEDIN, *Velika povijest Crkve*, sv. 5, Zagreb, 1978., str. 522.

⁴ Usp. Jasper RIDLEY, *nav. dj.*, Zagreb, 2001., str. 56.

⁵ Usp. Zoran D. NENEZIĆ, *Masoni u Jugoslaviji (1764-1980)*, Beograd, 1988., str. 77.

⁶ Usp. Jasper RIDLEY, *nav. dj.*, str. 66–67.

⁷ Usp. Josip KOLANOVIĆ, »Jedna sporna epizoda iz života Maksimilijana Vrhovca«, *Croatica christiana*

se profesori, učitelji, pisci, liječnici, inženjeri, činovnici, ali i pripadnici klera. Svi se oni zalažu za prosvjetiteljske ideje te vođeni načelom razuma i jednakosti među ljudima teže k društvenom i gospodarskom uzdizanju. Slobodno zidarstvo na taj način postaje središnjim mjestom okupljanja prosvjetitelja, a ujedno i »neslužbenom organizacijom« tzv. jozefinističke inteligencije.⁸ Time slobodni zidari Habsburške Monarhije postaju *specificum* slobodnog zidarstva svoga vremena, jer ne samo da uživaju povjerenje vladara već, zalažući se za iste smjernice djelovanja – promjene na društvenom, gospodarskom i vjerskom polju, aktivno sudjeluju u reformnoj strukturi.

Maksimilijan Vrhovac i hrvatsko slobodno zidarstvo u 18. stoljeću

»Određena suzdržanost u vrednovanju toga biskupa [Maksimilijana Vrhovca, op. J. D.]... uvjetovana je s jedne strane neistraženošću njegova udjela u hrvatskoj povijesti s kraja 18. i početka 19. stoljeća, dok je s druge strane trajno prisutna zbog jedne naprečac donesene ocjene o njemu kao liberalnom biskupu i slobodnom zidaru.«⁹ Upravo je spekulacija o Vrhovcu kao slobodnom zidaru podijelila historiografe, posebice crkvene, u ocjeni Vrhovčeva djelovanja, pa »je istraživanje njegove ličnosti išlo za tim da se pošto-poto opovrgne teza o njegovom zastupanju jozefinističkih i slobodarskih ideja ili da ga se veliča zbog njegovih slobodarskih nazora, a da se uopće nije temeljito ispitao njegov ulog u povijesti hrvatskog naroda s kraja 18. i početka 19. stoljeća...«.¹⁰ Svestran Vrhovčev rad na napretku hrvatskog društva, kulture i Crkve time odlazi u drugi plan zanimanja povjesničara. Tek novijim spoznajama o ulozi slobodnog zidarstva u jozefinističkom razdoblju i shvaćanjima o kompleksnosti samog jozefinizma, otvorila se mogućnost da se i Vrhovčev rad temeljitije istraži i ispravnije vrednuje.

Kada i gdje je Vrhovac službeno postao slobodnim zidarom, može se samo nagađati, ali može se pretpostaviti da se sa slobodnozidarskim idejama upoznao tijekom svoga školovanja u Beču i posebice u Bologni. Ferdo Šišić još je 1926. izvijestio o postojanju popisa zagrebačke lože *Prudentia* iz 1778. u kojoj se kao jedan od članova navodi upravo Maksimilijan Vrhovac.¹¹ No budući da se ne navodi točno gdje se popis čuva, vjerodostojnost Šišićeve tvrdnje o Vrhovčevu pripadanju slobodnim zidarima dugo je bila upitna. Ni postojanje slobodnozidarske lože *Maksimilijan Vrhovac*, utemeljene 1913., i pozivanje njezinih članova na nastavak časnog djelovanja *velikog brata Vrhovca*¹² nije imalo nikakvu

periodica, br. 7, 1981., str. 16.

⁸ *Isto*, str. 15.

⁹ *Isto*, str. 2.

¹⁰ *Isto*.

¹¹ Usp. Ferdo ŠIŠIĆ, »Nepoznate stranice iz doba biskupa Vrhovca«, *Novosti*, br. 149, str. 2; br. 150, str. 2; br. 151, str. 3 i br. 152, str. 3; Zagreb, 1–4. lipnja 1926.

¹² U povodu 100. godišnjice smrti M. Vrhovca, istoimena je loža 16. prosinca 1927. održala svečani rad, gdje se govorilo o Vrhovčevu životu i radu, a u predsooblju lože uređen je i »mali muzej uspomena na br. Vrhovca«, gdje se, između ostaloga, nalaze bižu sa slobodnozidarskim simbolima, slobodnozidarska žlica i ključ, navodno iz Vrhovčeve ostavštine, a posebno mjesto zauzima čaša s urezanom godinom 1820., za koju se pretpostavlja da je poklon Vrhovcu, što se nadalje tumači »kao dokaz o biskupovoj vjernosti družbi zidara, inače mu ne bi stizao zidarski dar 25 godina nakon što je izdana zabrana ove družbe u austrijskom carstvu«. Usp. *Šestar*, br. 1–2, str. 8–14 i 29–30; Zagreb, 1928.

historiografsku težinu, kao ni pokušaji promasonski orijentiranih povjesničara (Bojničić, Šišić, Prelog)¹³ da između Vrhovca i slobodnih zidara uspostave vezu. Tek je 1981. Josip Kolanović iznio neprijeporne dokaze o Vrhovcu kao slobodnom zidaru. Naime, riječ je o dva slobodnozidarska dokumenta; prvi je nedatirani popis članova zagrebačke lože *Prudentia*, a drugi je pismo koje je ta loža 1785. uputila bečkoj loži *Zur Wahren Eintracht*.¹⁴

Kolanović prvi popis smješta u 1784. odnosno 1785. godinu iz više razloga. Da je popis nastao nakon 1775. ide u prilog činjenica da se grof Ivan Drašković navodi kao »magister Provinciae«, terminom nastalim nakon usvajanja posebnoga Draškovićeve sustava *Latomia libertatis sub corona Hungariae in Provinciam redacta*, s novim statutom i ritualima službeno potvrđenim 17. prosinca 1777. Na popisu slijede liječnik Ignacije pl. Verbega kao starješina te Maksimilijan Vrhovac kao govornik lože. Popis uz imena članova sadrži njihova slobodnozidarska imena te funkciju koju obnašaju u javnom životu, pa je tajno ime Maksimilijana Vrhovca Publicola, a navodi se kao rektor. Vremenski određeno Vrhovac je 1778. imenovan čazmanskim kanonikom i ravnateljem malog sjemeništa u Zagrebu. Nakon ukinuća biskupskih sjemeništa 1784. postaje ravnateljem Centralnog sjemeništa u Zagrebu, a nakon ukinuća i toga sjemeništa postaje 1786. ravnateljem Generalnog sjemeništa u Pešti. Povezivanjem Vrhovčeve ravnateljske službe s još jednim članom s popisa – Josipom Galjufom, koji se navodi također kao ravnatelj, a poznato je da je bio posljednji ravnatelj Bečkoga kolegija, ukinutog nakon osnivanja centralnih sjemeništa, popis je nastao 1784./1785.

Drugi dokument na koji se Kolanović poziva jest čestitka koju je loža *Prudentia* uputila bečkoj loži *Zur Wahren Eintracht* u povodu njezine četvrte godine osnutka. Pismo je datirano 11. ožujka 1785.,¹⁵ a vlastoručno su ga potpisali starješina Antun Kukec, zamjenik starješine Maksimilijan Vrhovac, prvi nadzornik Augustin Mitscherling, drugi nadzornik Donat Lukavsky i tajnik Ivan Bedeković.

Iako Kolanović zaključuje da se o Vrhovcu kao slobodnom zidaru može govoriti u razdoblju od 1778., očito uzimajući u obzir Šišićevo pozivanje na popis iz te godine, do 1785.,¹⁶ a to mišljenje preuzima i Hoško,¹⁷ ipak sa sigurnošću možemo govoriti o dokumentiranom dokazu tek na osnovi Kolanovićeve otkrića.

Zagrebačka loža *Prudentia*, čiji je član bio Maksimilijan Vrhovac, osnovana je 1773. i radila je u skladu s tzv. Draškovićeovom opservancijom,¹⁸ sustavom djelovanja hrvatskih loža od 1777. do sredine osamdesetih godina 18. stoljeća, kada se lože priključuju Velikoj loži Ugarske. Naime, prve lože na hrvatskim prostorima osnivaju se već 60-ih godina 18. stoljeća,¹⁹ a njihovi su utemeljitelji grofovi Ivan Drašković i Stjepan Niczky. Ideja

¹³ Usp. Ivan BOJNIČIĆ, »Hrvatske slobodno zidarske lože XVIII. vijeka«, *Jutarnji list*, br. 3464, str. 6, Zagreb, 1921.; Milan PRELOG, *Istorija slobodnog zidarstva*, Zagreb, 1929.; Ferdo ŠIŠIĆ, *nav. dj.*

¹⁴ Usp. Josip KOLANOVIĆ, *nav. dj.*, str. 1–28.

¹⁵ U pismu je kao datum naveden 11. 1. 1785., što je u skladu sa slobodnozidarskim računanjem vremena, koje za početak godine uzima 1. ožujka, a godine se određuju prema njihovu početku »stvaranja svijeta« 4000 godina ranije.

¹⁶ Usp. Josip KOLANOVIĆ, *nav. dj.*, str. 8.

¹⁷ Franjo Emanuel HOŠKO, *Biskup Vrhovac između baroka i liberalizma*, Zagreb, 2007., str. 33.

¹⁸ Usp. Eugen LAXA i Will READ, *Počeci hrvatskoga masonstva (Draškovićeve opservancije)*, prir. Robert Tafra, Split–Zagreb, 1994.

¹⁹ Prva loža na hrvatskim prostorima smatra se *L'Amitié de Guerre*. Osnovana je u Glini 1764., a činili su je

da se postojeće lože udruže u samostalno tijelo, neovisno o drugim velikim ložama, svoj početak bilježi na generalnoj skupštini u Brezovici 1775., kada je utemeljen Draškovićeve sustav *Latomia libertatis sub corona Hungariae in Provinciam redacta*. Na skupštini su sudjelovale četiri lože: glinska *L'Amitié de Guerre*, zagrebačka *Prudentia*, varaždinska *L'Union Parfaite – Libertas* i loža iz Križevaca. Na drugom sastanku novoosnovane Velike lože, održanom 1777., novom su se sustavu pridružile još tri lože: *Vigilantia* iz Osijeka, *Invincible aux Bras Armés* iz Like i *Magnanimitas* iz Pešte. Tada je došlo do mnogih promjena u organizaciji i administraciji, ali inzistiranje na samostalnosti djelovanja još je više došlo do izražaja. U deklaraciji objavljenoj po održanoj skupštini, Draškovićeve se lože u prijateljskom tonu obraćaju inozemnim europskim ložama, koje u to vrijeme djeluju u okviru više različitih slobodnozidarskih sustava, i svoju odluku o osamostaljenju opravdavaju teškoćom komuniciranja s njima zbog udaljenosti. Da to nije bio jedini razlog proglašavanja nezavisnosti Velike lože vidljivo je iz pravilnika Draškovićeve opservancije i njegova izrazito patriotskoga tona, što Draškovićeve sustav uvelike razlikuje od svih tadašnjih sustava slobodnog zidarstva u Habsburškoj Monarhiji.

Među pravilima Draškovićeve sustava ističu se obveze prema Bogu, domovini i bližnjima te je aktivno djelovanje slobodnih zidara usmjereno na poboljšanje života pojedinaca i društva razvijanjem svijesti o potrebnim promjenama unutar same države. Smjernice djelovanja obrazlažu se članovima različitih zanimanjima, pa je tako dužnost vojnika-dobrovoljca čuvanje domovine; državnih namještenika unaprjeđenje seljaštva, poljoprivrede, stočarstva, povećanje radne snage; odvjetnici i novinari trebaju ocijeniti valjanost nacionalnog ustava i potrebe za njegovim mijenjanjem itd. U svrhu upoznavanja s tekućim problemima, i na drugim područjima moraju se održavati predavanja o različitim pitanjima. Posebna je pozornost usmjerena na ideju ravnopravnosti među ljudima te se ističe da moć i bogatstvo manjine dovode do siromaštva i potčinjenosti ostalih, pa se članovi pozivaju na pomaganje potrebitih. To su jasne odredbe,²⁰ koje, između ostaloga, Draškovićeve opservancije propisuju, i to je ono što je Vrhovac morao prihvatiti kada je postajao članom zagrebačke lože *Prudentia*, a s obzirom na visoke funkcije koje je obavljao u loži (govornik i zamjenik starješine), zasigurno morao i provoditi.

U sklopu Draškovićeve opservancije velika se važnost pridavala tajnosti, pa su za sva organizacijska djelovanja također propisana pravila.²¹ Glavna skupština, na kojoj sudjeluju sve lože, održava se samo jednom godišnje, a pozivi su napisani stilom koji nezidari ne mogu razumjeti; mjesta sastajanja loža uvijek su različita; većina je slobodnozidarskih znamenja ukinuta, komunikacija je strogo šifrirana. U tome možda treba tražiti razlog zašto se o djelovanju tih loža toliko malo zna. Boljem poznavanju rada loža nije pridonijelo ni stvaranje austrijskih provincijalnih velikih loža 1784., kada dolazi do postupnog pridruživanja Draškovićeve lože Velikoj loži Ugarske i odstupanja od tadašnjeg sustava. Uživajući potporu jozefinističkog sustava slobodno se zidarstvo naglo širi, ali Josip II. ubrzo postaje svjestan opasnosti koja mu dolazi iz slobodnozidarskih redova. S jedne strane, prosvjetiteljski usmjereni zidari postaju prijetnja uspješnoj provedbi njegove apsolu-

isključivo oficiri.

²⁰ Usp. Eugen LAXA i Will READ, *nav. dj.*, str. 51–57.

²¹ Usp. *isto*.

tističke politike, a s druge strane boji se utjecaja Pruske i politike Fridrika II. na lože u Monarhiji.²² Iz tih razloga 11. prosinca 1785. Josip II. izdaje patent koji lože u Monarhiji stavlja pod izravni nadzor države te ograničava njihovo djelovanje. Iako u patentu ne nije-če zasluge slobodnih zidara u pomaganju siromašnih i odgoju, smatra da postoji prevelik broj loža i da ih se ne smije ostaviti nenadzirane, pa donosi odluku kojom u glavnim gradovima pokrajine može postojati samo po jedna loža, a u slučaju velikog članstva najviše dvije do tri. Sastanci se moraju najaviti gradskoj vlasti, a svaka tri mjeseca mora se vlasti slati popis članova sa svim podacima o njima te mogućim promjenama u članstvu.²³ Ne treba sumnjati da je nakon tog careva patenta broj loža počeo opadati, kao i broj članova. Mnogi slobodni zidari nisu željeli da se njihova imena dostavljaju državnim vlastima, pa su istupali iz slobodnozidarskih organizacija. Zbog toga su lože koje su i imale dozvolu za rad ukinute ili ih se nekoliko spojilo u jednu. Nema sačuvanih podataka da su pojedine lože nastavile s radom u tajnosti. O zagrebačkoj loži *Prudentia* zna se da je nakon patenta nastavila s radom, a posljednji put se spominje 1786., kada dolazi pod okrilje Velike lože Ugarske, a Prelog smatra da je s radom prestala godinu poslije.²⁴ U svjetlu tih saznanja za pretpostaviti je da Vrhovčeva aktivnost u slobodnozidarskim krugovima tada i prestaje, otprilike u isto vrijeme kada je imenovan za zagrebačkog biskupa.²⁵

Po imenovanju za biskupa, Vrhovac se suočio s teškim optužbama svećenika »da je izdajnik domovine, čovjek bez ikakve religije i slobodoumnik (*libertinus*)«²⁶ a time je, prema sačuvanoj korespondenciji bilo ugroženo i Vrhovčevo prijateljstvo s Vinkom Kalafatićem, koji mu čak nije htio ni čestitati na imenovanju za biskupa.²⁷ Kalafatić sumnja u Vrhovčevu pravovjernost zbog glasina da pripada slobodnim zidarima. Znakovit je Vrhovčev odgovor na optužbu. Vrhovac ne negira pripadnost slobodnom zidarstvu, već tvrdi da ne pripada nijednomu zlom društvu, a Kalafatića uvjerava u ispravnost svoje vjere. Također se obrušava na klevetnike koji »takvim licemjerjem prikrivaju svoje zločine, svoju lijenost i zanemarivanje svojih dužnosti prema Bogu, domovini i bližnjemu«²⁸

Iako su Josip II. i slobodni zidari bili vođeni istim idejama o napretku društva – promjenama na društvenom, gospodarskom i vjerskom planu, provođenje tih ideja podijelilo je jozefinističku inteligenciju i udaljilo je od politike Josipa II., što najviše dolazi do izražaja u ugarskom dijelu Monarhije, gdje se javlja sve više otpora prema pokušajima centralizacije i germanizacije, koji su uzdrmali poseban položaj Ugarske. Već iz ranijih propisa Draškovićeve sustava, odnosno ugarskih i hrvatskih loža koje prema njemu djeluju, vidljiva je nužnost da se posebnost unutar Monarhije i zadrži, a razvoj situacije za vladavine Josipa II. rezultirao je mađarskim otporom, pa se to razdoblje ujedno uzima i kao početak buđenja mađarske nacionalne svijesti. Za razliku od Draškovića, jakobinac Ignjat Martinović bio je jedan od onih slobodnih zidara koji je smatrao da se položaj Ugarske i Hrvatske

---

²² Josip KOLANOVIĆ, *nav. dj.*, str. 10.

²³ Usp. Eugen LAXA i Will READ, *nav. dj.*, str. 73–74.

²⁴ Milan PRELOG, *nav. dj.*, str. 135.

²⁵ Vrhovca je 17. kolovoza 1786. za zagrebačkog biskupa imenovao Josip II., a imenovanje je potvrdio papa Pio VI. 5. ožujka 1787.

²⁶ Josip KOLANOVIĆ, *nav. dj.*, str. 12.

²⁷ Usp. *isto*, str. 12–13, 23–28.

²⁸ Usp. *isto*, str. 13.

može riješiti samo invazivnim pristupom.²⁹ No njegovi su planovi razotkriveni i on je 1794. uhićen, a 22. svibnja 1795. i smaknut na Krvavoj poljani kraj Pešte.

Tijekom istrage pojavio se ime Maksimilijana Vrhovca kao jednog od onih koji su bili upućeni u Martinovićeve planove. Istodobno Beč je zaprimio tri prijave protiv Vrhovca: odvjetnika Petra Briljevića, zagrebačkog tiskara Josipa Karla Kotschea i jedno anonimno pismo u kojima se dovodi u pitanje ispravnost Vrhovčeva crkvenog djelovanja te ga se optužuje za antidržavno djelovanje angažmanom u Biskupijskoj tiskari. Martinovićevo svjedočenje dovelo je Vrhovca u vezu s liberalnim idejama, ali nije bilo potkrijepljeno nikakvim dokazima. I sam Vrhovac došao je u Beč kako bi se obranio od napada, a za njega se zauzeo i slobodni zidar grof Zinzendorf. Daljnja istraga nije dala nikakvih rezultata, pa je uskoro Vrhovac oslobođen optužaba, ali unatoč tome, prema odluci Franje II. od 2. veljače 1795., Vrhovac je bio primoran prodati svoju tiskaru.³⁰

Upravo se afera s jakobinskom urotom dovodi u vezu s konačnom carevom odlukom da se slobodno zidarstvo u Habsburškoj Monarhiji 1795. i službeno zabrani, a 1801. od svih državnih službenika zatražena je potvrda da nikada nisu pripadali nijednom tajnom društvu. Može se pretpostaviti da je nepovjerenje vladarâ prema slobodnim zidarima još od druge polovine vladavine Josipa II., preko Leopolda II. i konačne zabrane društva u doba Franje II. utjecalo na mnoge slobodne zidare da istupe iz društva, koje u pojedinim slučajevima počinje poprimati, između ostaloga, i revolucionarne elemente, pa je stoga i teško govoriti o Vrhovcu kao slobodnom zidaru od doba kada postaje zagrebačkim biskupom. Nedostatak sačuvane građe umanjuje nam znanje i o potencijalnim konkretnim akcijama osmišljenima unutar pojedinih loža radi djelovanja na vlast i društvo. Ako se zadržimo na idejnoj osnovi slobodnog zidarstva unutar tzv. Draškovićeve opservancije, a koja promiče duhovni i intelektualni napredak pojedinca – slobodnog zidara kako bi pozitivno djelovao na okolinu i promicao humane vrijednosti, a prema vlastitim mogućnostima i na širem društvenom području, Vrhovac je ostao slobodnim zidarom do kraja života. U prilog tome idu svi njegovi prinosi na području crkvenog, kulturnog, gospodarskog i društvenog djelovanja.

Djelatnost Maksimilijana Vrhovca³¹

Okarakterizirati Vrhovca kao liberalnog biskupa i povezivati njegovo brzo uspinjanje u crkvenoj hijerarhiji samo s njegovom pripadnošću slobodnim zidarima bio bi naprečac donešen zaključak. Kao što slobodno zidarstvo u Habsburškoj Monarhiji ima ciljeve različite

²⁹ Usp. Vaso BOGDANOV, *Jakobinska zavjera Ignjata Martinovića*, Zagreb, 1960. Martinović je osnivajući dva tajna društva: Društvo reformatora (1793.) i Društvo Slobode i Jednakosti (1794.) želio pripremiti teren za podizanje revolucije kojoj bi cilj bio stvaranje Ugarske republike.

³⁰ Usp. Ferdo ŠIŠIĆ, *nav. dj.*; ISTI, »Biskup Makso Vrhovac i Martinovićeve urote«, *Vijenac*, br. 13, Zagreb, 1903., str. 393–395, i Josip KOLANOVIĆ, »Utjecaj slobodnih zidara na javni život u sjevernoj Hrvatskoj u 18. stoljeću«, *Dani hvarskog kazališta*, Hrvatska književnost 18. stoljeća. Tematski i žanrovski aspekti, Split, 1995., str. 82.

³¹ O cjelovitom životu i radu Maksimilijana Vrhovca usp. Velimir DEŽELIĆ, *Maksimilijan Vrhovac (1752–1827)*, Zagreb, 1904.; Miroslava DESPOT, »Maksimilijan Vrhovac – život i rad (1752–1827)«, *Naše teme*, XVI, br. 7–8, Zagreb, 1972., str. 1136–1148; Dragutin PAVLIČEVIĆ, »Maksimilijan Vrhovac, Život i djelo (1752–1827)«, u: Maksimilijan Vrhovac, *Dnevnik – Diarium (1801–1809)*, Zagreb, 1987.; Franjo Emanuel HOŠKO, *Biskup Vrhovac između baroka i liberalizma*, Zagreb, 2007.

od onih u ostatku Europe te je u jednom razdoblju i u službi Dvora, tako treba sagledati i svu kompleksnost jozefinističkih crkvenih reformi (koje su ipak plod dijela crkvenih ljudi) i ne zanemariti da su u temeljima i jednog i drugog prosvjetiteljske ideje. Upravo je crkveni dio jozefinističkih reformi Vrhovac podržavao, sudjelovao u njihovu formiranju i dosljedno ih provodio. Jozefinizam u svojim crkvenim reformama sadrži dvije neodvojive sastavnice – stvaranje državne Crkve i istodobno obnovu katoličanstva.³² »Promicatelji obnovenog katoličanstva po zasadama jansenizma u Monarhiji bili su svjesni da svoje reformne zahtjeve mogu ostvariti samo uz pomoć države. Stoga podupiru stavove državnih činovnika koji su zadojeni idejama prosvijećenog apsolutizma i teže stvaranju državne Crkve, a za uzvrat očekuju da će država poduprijeti njihove ideje o crkvenoj obnovi koje je preuzeo pokret obnovenog katoličanstva... Unutarnji crkveni razlozi ubrzo su se preobrazili u jozefinistički program: valja izmijeniti nedostatnu izobrazbu svećenstva, spriječiti pravnu ovisnost Crkve o Rimu, angažirati redovnike u pastvi, i to dokidanjem izuzetosti od biskupske vlasti i podvrgavanjem nadležnosti biskupa.«³³

Vrhovčeva crkvena djelatnost odražava upravo sustavnost u provođenju zacrtanih jozefinističkih planova. Vrhovac uvodi disciplinu u svećeničke redove (1784. uspio je spriječiti da studenti generalnih sjemeništa borave u privatnom smještaju, uvodi svećeničku odoru...), nastavu u zagrebačkom sjemeništu organizira u skladu s jozefinističkim odredbama, radi na povećanju klera i njihovoj moralnoj i intelektualnoj naobrazbi, pa u sklopu tiskare pokreće knjižnicu za svećenike, a i sam piše, radi na izravnom kontaktu s vjernicima, osobno ih posjećuje i dijeli sakrament potvrde potičući i njihovu naobrazbu u pitanjima vjere.³⁴ Sinoda koju Vrhovac saziva 1803., na kojoj se raspravljalo o položaju Crkve u Hrvatskoj, u više navrata potvrđuje Vrhovčevu lojalnost crkvenom dijelu jozefinizma, pa između ostaloga potiče katehizaciju Zagrebačke biskupije u skladu s onom u Habsburškoj Monarhiji, a najznakovitija konstitucija nalaže da se odredbe Tridentskog sabora moraju provoditi samo ako nisu protivne kraljevim odredbama.³⁵

Jedna od prvih Vrhovčevih većih akcija na kulturnom polju povezana je s potrebama obrazovanja, pa 1794. pokreće tiskaru,³⁶ a uz nju djeluje i knjižara, koja prema jednom popisu sadrži knjige s 34 različita područja, od teologije, filozofije, povijesti, stručne literature pa do knjiga zabavnog sadržaja.³⁷ Iako je, kako je već spomenuto, prema odluci Franje II. bio primoran prodati tiskaru već sljedeće godine, on tiskaru prepisuje Antunu Novoselu, sestrinom suprugu, koji je vodi do svoje smrti 1800., a nakon toga, pa do 1825., kada Vrhovac knjižaru prodaje Rossiju, tiskara je u vlasništvu Vrhovčeve sestre Franciske.³⁸ Time

---

³² Usp. Franjo Emanuel HOŠKO, »Je li biskup Vrhovac bio crkveni obnovitelj po mjeri Tridentskog koncila ili jansenist?«, *Croatia christiana periodica*, br. 58, Zagreb, 2007., str. 139–140.

³³ *Isto*, str. 140.

³⁴ Josip KOLANOVIĆ, »Jedna sporna epizoda iz života Maksimilijana Vrhovca«, *Croatia christiana periodica*, V, br. 7, Zagreb, 1981., str. 8, 17–18.

³⁵ Franjo Emanuel HOŠKO, »Je li biskup Vrhovac bio crkveni obnovitelj po mjeri Tridentskog koncila ili jansenist?«, *Croatia christiana periodica*, br. 58, Zagreb, 2007., str. 150–151.

³⁶ Usp. Velimir DEŽELIĆ, »Biskupska a zatim Novoselska tiskara u Zagrebu (1794.–1825.)«, *Narodna starina*, knj. 4, sv. 10, br. 1, Zagreb, 1925., str. 96–126.

³⁷ *Isto*, str. 108.

³⁸ *Isto*, str. 108, 110.

je jasno da se Vrhovac svoje tiskare odrekao samo formalno, ali sve odluke oko poslovanja bile su zapravo Vrhovčeve.

Bogata korespondencija koju je Vrhovac vodio s istaknutim znanstvenicima iz svih hrvatskih, ali i inozemnih krajeva (primjerice Dobrovskim, Kopitarom), pokazuje kako je Vrhovac velik napor usmjerio ka njihovu međusobnom povezivanju, izdavanju i širenju knjiga na hrvatskom jeziku, skupljanju narodnog blaga, poticanju prijevoda, ali i shvaćanju potrebe za standardizacijom hrvatskoga jezika.³⁹ U Vrhovčevoj tiskari 1796. objavljeno je i djelo Josipa Šupuša *Temelji žitne trgovine*, u historiografiji poznato po predgovoru, gdje se izražava potreba za jedinstvenim zajedničkim hrvatskim jezikom, a zbog prijateljstva dvojice Karlovčana – Šipuša i Vrhovca, Deželić zaključuje da je taj predgovor zapravo »odjek biskupovih misli«.⁴⁰ Ne treba smetnuti s uma da je Vrhovac i u crkvenim pitanjima poticao narodni jezik u propovijedima.⁴¹

Vrhovac je svoj biskupski položaj, koji mu je omogućavao raspolaganje velikim novčanim sredstvima, ali i stalno članstvo u Hrvatskom saboru i zastupništvo u Gornjem domu Ugarsko-hrvatskoga sabora, iskoristio za rad na kulturno-prosvjetnim i nacionalno-političkim pitanjima. Dok se na kulturnom polju zalagao za jedinstveni jezik, tako se u političkim pitanjima nakon pada Mletačke Republike zauzimao za ujedinjenje svih hrvatskih krajeva,⁴² a istodobno se oštro suprotstavljao mađarizaciji.⁴³ I u pitanjima gospodarstva Vrhovac je dao svoj prinos: radio je na uređenju plovidbe na Kupi, inicirao je gradnju Lujzijanske ceste te je uredio lječilište u Stubičkim Toplicama.⁴⁴ Veliku je brigu posvetio zbrinjavanju siromašnih i nemoćnih, pa je njegovom zaslugom Zagreb dobio prvu javnu bolnicu i prihvatilište za ranjenike i sirotinju, sirotište za nezbrinutu djecu te je otvorio i dom za nemoćne svećenike.⁴⁵ Za sve akcije koje je pokretao Vrhovac je oko sebe okupljao stručnjake za pojedina područja. Obilna korespondencija te Vrhovčev dnevnik, koji je vodio od 1801., dokaz su o održavanju veza s umjetnicima i znanstvenicima različitih usmjerenja, pa je tako i od biskupskog doma Vrhovac napravio mjesto kulturnog, društvenog i zabavnog života. Organizirao je »svečane ručkove, večere, primanja i društva (tzv. *Gesellschafte*) na kojima su se vodile znanstvene i literarne rasprave, nastupali književnici, pjesnici, glumci, slikari, pjevači i slično«.⁴⁶ Prigodom posjeta Franje II. i njegove supruge Karoline 1818., Vrhovac se pojavljuje u ulozi pisca, redatelja i glazbenog poznavatelja te osmišljava program *Pleszopiszen*, koji se odigrava pred zagrebačkom stolnom crkvom.⁴⁷

³⁹ Usp. Dragutin PAVLIČEVIĆ, *nav. dj.*, str. LXIX–LXXIV, i Josip KOLANOVIĆ, »Djelatnost Maksimilijana Vrhovca na povezivanju hrvatskih zemalja (do 1809)«, *Historijski zbornik*, br. 1, Zagreb, 1984., str. 34–39.

⁴⁰ Velimir DEŽELIĆ, *nav. dj.*, str. 106.

⁴¹ Josip KOLANOVIĆ, »Jedna sporna epizoda iz života Maksimilijana Vrhovca«, *Croatia christiana periodica*, V, br. 7, Zagreb, 1981., str. 18.

⁴² Usp. Josip KOLANOVIĆ, »Djelatnost Maksimilijana Vrhovca na povezivanju hrvatskih zemalja (do 1809)«, *Historijski zbornik*, br. 1, Zagreb, 1984., str. 31–60.

⁴³ Usp. Jaroslav ŠIDAK, »Hrvatske zemlje u Vrhovčevu doba, 1790–1827.«, u: Vrhovac, *Dnevnik – Diarium (1801–1809)*, Zagreb, 1987., str. IX–LI.

⁴⁴ Usp. Dragutin PAVLIČEVIĆ, *nav. dj.*, str. LIX–LXII.

⁴⁵ *Isto*, str. LVI, LVII.

⁴⁶ *Isto*, str. LXXVI.

⁴⁷ Otisnuti primjerak *Pleszopiszena* čuva se u Nacionalnoj i sveučilišnoj knjižnici u Zagrebu u Zbirci rariteta, sig. 212 – 8 d, R II D-8° -279.

Plemići i plemkinje u narodnim nošnjama plesali su tradicionalno kolo, za koje je Vrhovac napisao tekst, odraz težnje za povezivanjem hrvatskih krajeva u jednu cjelinu.⁴⁸

Vrhovac je jasno vidio postojeće prijetnje za opstojnost hrvatskog naroda, koji je u to vrijeme teritorijalno, jezično i politički razjedinjen, a gospodarski nerazvijen te se svim raspoloživim sredstvima borio za pozitivne promjene, imajući na umu jedino dobrobit vlastitoga naroda. U doba Josipa II. on je osoba od povjerenja koja u crkvenim pitanjima podržava vladareve odluke, pa ga Josip II. i postavlja za ravnatelja Generalnog sjemeništa u Pešti, a kasnije i za zagrebačkog biskupa. Nakon smrti Josipa II. Vrhovac je bio pošteđen većih sankcija koje su snažile pobornike jozefinističkih reformi. Optužbe pojedinaca iz Zagreba u doba afere s Martinovićem, Vrhovac je platio svojom tiskarom, ali nakon toga lojalnost vladaru više nije dovedena u pitanje. »Za vrijeme Napoleonove najezde na Beč sklonjene su caričine dragocjenosti u zagrebački biskupski dvor, što znači da car Franjo usprkos svih ranijih objeda i sumnji ipak smatra Vrhovca svojim iskrenim privrženikom.«⁴⁹ Istodobno u biskupskom dvoru zaklon traže i mnogi strani poslanici, vjerojatno na carevu preporuku.⁵⁰ Vrhovac u svojim akcijama pokazuje poštovanje prema carevim odlukama, pa i kada nisu u skladu s Vrhovčevim mišljenjem, što osobito dolazi do izražaja po pitanju sjedinjenja Dalmacije s Hrvatskom, gdje Vrhovac poziva svoje dalmatinske istomišljenike na strpljenje: »Učinite sve moguće napore da iskažete našem vladaru Franji II [...] vjernost i s vremenom ćete zacijelo osjetiti njegovu predobroćivost.«⁵¹

Ono što je Vrhovac naučio u bliskim i burnim odnosima s dvorom i povlaštenim slojevima te u svome dugogodišnjem djelovanju u narodu jest da ne postoje brze promjene te da svaki takav pokušaj ima suprotan učinak od željenog. Time je njegova strpljiva politika opravdana i vjerojatno jedina ispravna, a istodobno mu omogućuje nesmetani rad manjeg opsega, ali podjednake važnosti. Možda baš u tom očekivanju pravodobnosti treba tražiti razlog zašto je jedan takav kulturni djelatnik poput Vrhovca svojedobno odbio prijedlog Andrije Dorotića o osnivanju novina na hrvatskom jeziku.⁵²

Zaključak

Govoriti o Maksimilijanu Vrhovcu isključivo kao jozefinistu i(li) slobodnom zidaru značilo bi nepriznavanje kompleksnosti i tih dvaju sustava i Vrhovčeva života i rada te potpuno zanemarivanje činjenice da je svoje najvažnije djelovanje Vrhovac ostvario nakon smrti Josipa II. (1790.) i konačne zabrane rada slobodnozidarskih loža (1795.). Vrhovčev udio u prihvaćanju i provođenju jozefinističkih reformi odnosi se samo na crkvene promjene (koje su opstale dugo nakon smrti i Josipa II. i Maksimilijana Vrhovca)⁵³,

---

⁴⁸ Usp. Dragutin PAVLIČEVIĆ, *nav. dj.*, str. LXXVI–LXXVII.

⁴⁹ Miroslava DESPOT, *nav. dj.*, str. 1140.

⁵⁰ *Isto.*

⁵¹ Usp. Josip KOLANOVIĆ, »Djelatnost Maksimilijana Vrhovca na povezivanju hrvatskih zemalja (do 1809)«, *Historijski zbornik*, br. 1, Zagreb, 1984., str. 52.

⁵² Miroslava DESPOT, *nav. dj.*, str. 1139.

⁵³ »Habsburška monarhija se je pravno odrekla jozefinističkih zakona, osobito onih prema Crkvi, tek sklapanjem konkordata 1855. sa Svetom Stolicom« (Emanuel HOŠKO, »Franjevci u Slavoniji i Podunavlju u vremenu kasnog jozefinizma«, *Croatica christiana periodica*, 55, Zagreb, 2005., str. 115).

ali ne i na područje politike i kulture. Od Josipa II., preko Leopolda II. do dugotrajne vladavine Franje II., Vrhovčeve aktivnosti nosile su nacionalni pečat, radile su za hrvatski narod pokušavajući se oduprijeti centralizaciji, germanizaciji i mađarizaciji, i to ponajprije uzdizanjem opće naobrazbe, radom na jezičnim pitanjima, ustrajavanjem na teritorijalnom sjedinjenju hrvatskih zemalja i uzdizanjem gospodarstva. Kao slobodni zidar djelovao je unutar zagrebačke lože *Prudentia*, koja je radila prema Draškovićevu slobodnozidarskom sustavu, a u njoj je obnašao visoke funkcije, prvo kao govornik, a zatim kao zamjenik starješine lože. U doba napoleonskih ratova Vrhovac se svojim župnicima obraća riječima: »Ljubav proti domovini, vernost proti kralju, skrb za svakoverstno dobro vaše, tri su ove dužnosti meni, kakti pastiru vašemu...«⁵⁴ Upravo su to ideje koje Vrhovac usvaja još kao slobodni zidar i provodi ih dugo nakon što formalno prestaje biti slobodnim zidarom. Prema Draškovićevoj opservanciji, ljubav prema Bogu, domovini i bližnjima treba biti povodom djelovanja svakoga slobodnog zidara. On mora raditi u interesu svoje zemlje, unaprjeđivati njezino stanje, poštovati njezine zakone i običaje, a onaj tko voli domovinu, voljet će i svoga kralja. Draškovićev sustav uvelike se razlikovao od svih tadašnjih djelovanja loža upravo zbog svojih odredaba u kojima je briga za domovinu ključna sastavnica te je zbog toga i danas podložan kritikama engleskoga slobodnog zidarstva.⁵⁵ Međutim, kod Vrhovca ipak nalazimo djelomičan odmak ili pak jasnije određenje pojma domovine nego u Draškovićevoj opservanciji, koja obuhvaća hrvatske, ali i ugarske lože, jer Vrhovčev rad ima izrazit hrvatski predznak i najartikuliraniji je upravo u otporu pokušajima mađarizacije.

Prema pravilima Draškovićeve opservancije slobodni se zidari pozivaju na razmjenu iskustava, upoznavanje s postojećim problemima unutar države, mogućim rješenjima, i to u sklopu predavanja koje će pojedinci održati. Zbog manjka građe o radu hrvatskih loža u 18. stoljeću, ne možemo znati jesu li takvi prijedlozi ikada zaživjeli, ali ono što je Vrhovac napravio od biskupskog dvora kao okupljališta vrhunskih intelektualaca, znanstvenika, dostojanstvenika ide upravo za tom Draškovićevom smjernicom – razmjenom znanja. Naravno, nikako ne treba smetnuti s uma da slobodno zidarstvo Habsburške Monarhije u 18. stoljeću ni u kojem obliku, pa ni prema Draškovićevoj opservanciji, ne treba uspoređivati s onim s kraja 19. i u 20. stoljeću. Tu je riječ o prosvjetiteljskom društvu koje okuplja tzv. jozefinističku inteligenciju, koja traži najbolji oblik života za svakog pojedinca unutar postojeće zajednice i želi pridonijeti boljem društvu u cjelini. Jedna od osnovnih ideja Draškovićeva sustava jest da su po prirodi svi jednaki, ali ne i prema zakonu, zbog čega se zalažu i za humanitarni rad, pa se Vrhovac kao pokretač prve javne bolnice i prihvatilišta za ranjenike i sirotinju, sirotišta za nezbrinutu djecu i doma za nemoćne svećenike nameće kao najveći hrvatski dobrotvor, i to ne samo svoja doba, a i na ostalim je poljima pokazao razumijevanje za potrebe vremena u kojem živi. Kao što su se Josip II. i slobodni zidari razišli u pitanju provedaba prosvjetiteljskih ideja, možda se i Vrhovac iz istih razloga formalno razišao s organizacijom slobodnih zidara, ali temelji Draškovićeve opservancije ostali su Vrhovcu do kraja života smjernice djelovanja. Možemo nagađati da ne bi bilo nikakve razlike u njegovu životu i radu i

⁵⁴ Velimir DEŽELIĆ, *Maksimilijan Vrhovac (1752-1827)*, Zagreb, 1904., str. 151–152.

⁵⁵ Eugen LAXA i Will READ, *nav. dj.*, str. 74–79.

da nije bio slobodni zidar, ali barem ne treba zanemariti činjenicu da slobodno zidarstvo u Habsburškoj Monarhiji 80-ih godina 18. stoljeća okuplja 4–5 tisuća članova te da je među njima Vrhovac zasigurno ostvario niz poznanstava i prijateljstava koji su mu bili od velike pomoći u kasnijem radu.

Summary

MAKSIMILIJAN VRHOVAC AND MASONRY IN THE EIGHTEEN CENTURY

Because of his comprehensive work in the realms of the Croatian culture, politics, economy, and especially Church life, Maksimilijan Vrhovac (1752-1827) undoubtedly was one of the most prominent persons in Croatia at the end of the eighteenth and the beginning of the nineteenth century. Still, his activities and its historical evaluation for a long time were »clouded« by the statement that Vrhovac was a Mason, since as a bishop he simply could not be a member of the organization that was strictly prohibited by the Catholic Church. Thus, in the respect of this statement, historiography doubted rightness of Vrhovac's motives and his activities. However, some new investigations of the Masonry in the Habsburg Monarchy, managed to explain reasons why Vrhovac supported this organization, and new findings of Josip Kolanović undoubtedly confirm the fact that Vrhovac was a member of Masonic Lodge. Therefore, the purpose of this article is to reveal relations between the ideas of the Masonry, Josephinism and Vrhovac's activities.

KEY WORDS: *Maksimilijan Vrhovac, Masonry, Josephinism, Ivan Drašković, Emperor Joseph II.*